

АСПЕКТИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

©2020 НОСАЧ І. В., ВОДОЛАЗЬСКА Н. В.

УДК 37.012
JEL: A22

Носач І. В., Водолазська Н. В. Аспекти та методи викладання міжнародних економічних відносин у закладах вищої освіти України

Мета статті полягає в дослідженні аспектів та методів викладання міжнародних економічних відносин у закладах вищої освіти України. Аналізуючи останні дослідження та публікації науковців, було розглянуто загальнотеоретичні основи професійної підготовки майбутніх економістів міжнародних відносин. У статті висвітлено та теоретично обґрунтовано проблему підготовки майбутніх спеціалістів міжнародних економічних відносин у закладах вищої освіти України; визначено основні аспекти та методи щодо її усунення. Наведено методи викладання економічних дисциплін у вишах, які спрямовані на покращення навчального процесу, а також проведено аналіз застосування інформаційних технологій у процесі засвоєння матеріалу. Таким чином, професійна діяльність студента перш за все пов'язується з аналізом конкретного фактичного матеріалу, цифр, аналізу тощо. Проте це так виглядає лише на перший погляд, а якщо заглиблюватися в суть, то стає зрозумілим, що професіонал – економіст міжнародних відносин має бачити за аналізованою інформацією людей, дії та конкретні події. Загалом, можна сказати, що мета економічної освіти полягає у формуванні сучасного економічного мислення в контексті поєднання впорядкування економічної дійсності та усвідомлення свого місця в ній. У зв'язку з цим особлива увага держави має приділятися вищій освіті, зокрема вивченню міжнародних економічних відносин, підготовці конкурентоспроможних спеціалістів даного фаху. Задля цього повинні реалізовуватися нові підходи до впровадження технологій дистанційного навчання в умовах кредитно-трансферної системи організації освітнього процесу.

Ключові слова: економіка, міжнародні економічні відносини, викладання у закладах вищої освіти, методика викладання, Україна.

DOI:

Бібл.: 8.

Носач Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, викладач, циклова комісія економіки та управління, Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: nosachirina77@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0637-7840>

Водолазська Наталія Вікторівна – викладач, циклова комісія економіки та управління, Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: golovenskaya79@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2990-0980>

UDC 37.012

JEL: A22

Nosach I. V., Vodolazska N. V. Aspects and Methods of Teaching International Economic Relations in Higher Educational Institutions of Ukraine

The article is aimed at studying aspects and methods of teaching international economic relations in higher education institutions of Ukraine. On analyzing the latest research and publications by scholars, the general theoretic foundations of professional training of future economists of international relations were considered. The article highlights and theoretically substantiates the problem of training future specialists of international economic relations in higher education institutions of Ukraine; the main aspects and methods for elimination of this problem are defined. The methods of teaching economic disciplines in universities, which are directed towards improving the educational process, are presented; the application of information technologies in the process of mastering the material is analyzed. Thus, the professional activity of the student is primarily connected with the analysis of specific factual material, figures, analysis, etc. However, such is the picture at first glance, and if you delve into the essence, it becomes clear that a professional – economist of international relations has to be able of figuring out people, actions and specific events in accordance with the information analyzed. In general, one can say that the purpose of economic education is to form modern economic thinking in the context of combining the ordering of economic reality and awareness of one's place therein. In this regard, special attention should be paid to higher education, in particular the study of international economic relations, training of competitive specialists of this specialty. To do this, new approaches to the introduction of remote studying technologies in the conditions of credit and transfer system of organization of educational process should be implemented.

Keywords: economics, international economic relations, teaching in higher education institutions, teaching methods, Ukraine.

Bibl.: 8.

Nosach Iryna V. – PhD (Pedagogy), Lecturer, Cycle Commission of Economics and Management, Kremenchug Flight College of Kharkiv National University of Internal Affairs (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: nosachirina77@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0637-7840>

На сьогоднішній день актуальною проблемою в Україні є методика викладання як самої економіки, так і міжнародних економічних дисциплін. До того ж, відбувається реформування системи вищої освіти, у зв'язку з чим все більша увага приділяється самостійній роботі студентів. Задля цього викладачі повинні систематизувати процес навчання так, щоб студенти мали змогу самостійно навчатися без постійного контролю викладача.

Отже, однією із проблем, яка потребує комплексного вивчення, є вдосконалення професійно-педагогічної підготовки викладачів закладів вищої освіти (ЗВО) економічного напрямку через оволодіння ними основами професійної майстерності.

Загальнотеоретичні основи професійної підготовки майбутніх економістів міжнародних відносин досліджувалися у працях В. П. Колосова, О. М. Гай, О. Б. Моргулець, А. П. Наливайко, В. М. Теслюк та інших дослідників.

Контекст поставленої проблеми визначається широким колом наукових досліджень. Однак проблема викладання міжнародних економічних відносин у вишах України представляється низкою авторських систем, у зв'язку з чим виникає необхідність її узагальнення та детального вивчення з метою покращення навчального процесу.

Зазначена проблема потребує вивчення ряду питань, серед яких важливим є визначення методів та аспектів її реалізації. Саме це й зумовило мету статті – визначення аспектів та методів викладання міжнародних економічних відносин у закладах вищої освіти України.

Заклади вищої освіти України та їх розвиток пов'язаний з вирішенням цілої низки соціальних, психологічних і педагогічних проблем. Особливу роль у даному питанні відіграє вивчення міжнародних економічних відносин, адже розвиток України напряму залежить від спеціалістів, які займаються даним питанням. Таким чином, якщо випускники вишів будуть компетентними, володітимуть інформацією та вмітимуть застосовувати її на практиці, то зможуть бути кращими спеціалістами своєї справи та затребуваними для роботодавців на ринку праці.

Якщо говорити в цілому про економіку, то вона є системою знань, необхідних для формування економічного мислення, поведінки та культури, що досягається в процесі отримання економічної освіти [2].

Варто зауважити, що міжнародні економічні відносини як наука являють собою своєрідну та самобутню частину економічної теорії. Під час освітнього курсу вивчаються економічні явища та процеси, у тому числі економічні взаємини, які виникають на міжнародному рівні з приводу виробництва, розподілу, обміну, а також споживання життєвих благ в умовах обмеженості та рідкості ресурсів.

Характеризуючи міжнародні економічні відносини як навчальну дисципліну, варто зауважити, що вона являє собою навчальний предмет, який дозволяє ознайомитися з відомими вже науці міжнародними економічними явищами та процесами, з відомими закономірностями їхнього розвитку, у тому числі заохотити до власних наукових пошуків тих, хто дану дисципліну вивчає. До того ж, економічна освіта покликана сформувати у громадян України не лише знання, підприємницькі здібності, діловитість, а й економічну культуру.

Економічна освіта дає студентам можливість розвинути економічне мислення на основі глибокого розуміння економічних процесів. У подальшому вони мають змогу аналізувати факти та явища економічного життя, способи та фактори вирішення економічних завдань. Таким чином, мета курсу міжнародних економічних дисциплін являє собою набуття студентами широких знань про соціально-економічні проблеми світового господарства, основні елементи зовнішньоекономічної діяльності, а також закономірності розвитку світогосподарських зв'язків [8].

Зазначимо, що основними принципами сучасного виховання студентів у економічному виші є:

- ✦ принцип виховання на випередження – виховання людини «нової економіки» та нового постіндустріального глобалі-

зованого суспільства. У даному випадку вихователь має сам себе перевершити та вийти за межі свого традиційного кругозору та потенціалу;

- ✦ принцип розвитку фундаментального політико-економічного мислення, який дозволяє вільно орієнтуватися в сучасній економічній політиці, класових відносинах праці та капіталу, а також програмах уряду та партій;
- ✦ принцип розвитку історико-економічного мислення;
- ✦ принцип розвитку гуманістичного погляду на економіку та економічну діяльність;
- ✦ принцип розвитку системного економічного мислення;
- ✦ принцип розвитку системи економічних можливостей;
- ✦ принцип забезпечення системи виховання всіма необхідними для міжнародної економіки ресурсами: кадровими, фінансовими, матеріальними, просторово-часовими тощо [3].

Передусім, завданням економічної освіти є перетворення потрібних економічних знань в економічне мислення, а далі – в економічну поведінку й економічну дисципліну як окремої людини, так і суспільства в цілому. До того ж, економічна освіта сприяє формуванню особистості, яка здатна свої дії коригувати відповідно до існуючих ринкових законів, а також має на меті формування активних суб'єктів, а не лише пасивних споживачів та виробників продукції.

Слід зауважити, що конкурентоспроможність випускників значною мірою залежить від оволодіння економічними знаннями, ступеня економічної культури, а також вміння мислити та діяти в категоріальній системі ринкової економіки. При цьому не потрібно забувати, що на сьогоднішній день людина без глибокої базової освіти не може реалізувати себе як фахівець та отримати відповідну винагороду. Адаже роботодавця не цікавить колір диплома та середній бал, набагато важливіше швидко розбиратися у проблемному питанні та вирішувати його швидко та якісно. Однак без глибоких теоретичних знань, як не крути, працювати складніше, адже в пізнанні теорії можна розвинути свої інтелектуальні здібності. До того ж, існує взаємозв'язок між хорошою працею та здібністю до навчання.

Якщо аналізувати сучасний досвід, то систему фінансової освіти слід поділити на такі етапи:

- ✦ засвоєння фінансово-економічних знань;
- ✦ перетворення цих знань у переконання та установки;
- ✦ набуття вмінь реалізовувати знання в реальній фінансовій діяльності.

При цьому раціональність кожного із перелічених етапів являє собою ефективність викладання фінансових дисциплін. Якщо говорити більш детально, то перший етап вимагає здійснення правильного відбору теоретичного забезпечення, високого рівня підготовки викладачів вишів, що обумовлює зацікавленість студентів економічними дисциплінами. Що стосується другого етапу, то він передуює застосуванню специфічних інструментів фінансово-економічного мислення, які використовують при аналізі та вирішенні економічних фінансових питань в освітньому просторі. У даному випадку важлива роль відводиться мотивації студентів з боку викладача та спонуканню їх до співпраці з викладачем. І нарешті, третій етап полягає у використанні різноманітних форм навчання, а також можливості знайомства студентів з реальним бізнесом і фінансовими процесами.

Таким чином, ефективність і рівень підготовки навчання перебувають у прямій залежності від взаємодії так званої ланки «викладач – студент» [3].

Варто зауважити, що під час навчального процесу обидві сторони повинні відігравати творчу роль, тим самим допомагаючи одна одній.

При цьому важливо уникати так званого трафаретного навчання, яке спрямоване на розв'язання студентами певного типу завдань, коли розвиток їхнього економічного мислення сам стає жертвою кількості завдань [1].

У зв'язку з цим студент під час навчання має розбиратися не тільки у змодельованих, але й у реальних економічних процесах. Тому вагому роль у даному процесі відіграє самостійна робота, а особливо розвиток навичок самостійного пошуку при виконанні курсових, рефератів й інших дослідницьких робіт. На допомогу цьому прийде навчальна та допоміжна література, зокрема Інтернет. Завдяки останньому межі спілкування студентів з викладачем розширюються у просторі та часі.

Своєю чергою, викладач під час викладання економічних дисциплін має забезпечити студентам реалізацію таких принципів дидактики:

- ✦ зв'язок теорії з практикою;
- ✦ свідомість, активність, а також самостійність студентів під час навчання;
- ✦ систематичність та послідовність у підготовці фахівців;
- ✦ міцність засвоєння знань;
- ✦ поєднання індивідуального пошуку знань з навчальною роботою в колективі;
- ✦ єдність навчання та виховання в усіх формах навчального процесу;
- ✦ поєднання абстрактного мислення з наочністю у викладанні;
- ✦ доступність наукових знань [5].

Слід зауважити, що на сьогоднішній день для студентів ЗВО реалізуються дві концепції викладання міжнародних економічних дисциплін, а саме:

- ✦ *бізнесорієнтована*, у рамках якої відомості про економіку подаються у вигляді системи практичних порад і яка спрямована на вироблення навичок поведінки в господарському житті;
- ✦ *культурно-функціональна*, спрямована на формування загальних уявлень про світ економіки, відповідних цінностей, а на їхній базі – навичок поведінки в економіці. Більш прийнятним є культурно-функціональний підхід, що допомагає виробити адекватні уявлення щодо суті економічних явищ [4].

Варто зазначити, що міжнародні економічні явища та процеси мають достатньо гарно виражений системний характер, через що широко використовується метод аналізу та синтезу, за допомогою якого аналізуються окремі елементи цілісної системи. До того ж, окремі елементи цілісної системи об'єднуються в одне ціле системне узагальнення.

Таким чином, викладачі під час навчального процесу у ЗВО можуть використовувати методи макро- та мікроаналізу [7]. Додатково можна використовувати порівняння показників економічного зростання, з'ясування стану макроекономічної рівноваги та визначення циклічності міжнародного розвитку тощо.

Застосовуючи історичний і логічний метод, можна вивчати історичні етапи розвитку конкретних міжнародних економічних відносин, визначати тенденції їхнього загального розвитку, а також передбачати варіанти подальшого перебігу подій.

До того ж, міжнародні явища, як і загалом всі економічні науки, потребують кількісного обґрунтування. Зокрема, кількісні показники з'ясовуються за допомогою економіко-математичних методів, а задля цього використовуються функціональні підрахунки. Крім цього, здійснювати, визначати та порівнювати кількісні показники можна також за допомогою статистично-графічного методу. Також неабияку роль у сфері міжнародної економіки відіграє метод моделювання, який набрав значної ваги ще з часу широкої реалізації комп'ютерного потенціалу. Загалом, моделювання зосереджується на використанні попередніх методів і при цьому є важливим для прогнозування розвитку того чи іншого міжнародного явища в економічному просторі [8].

У зв'язку з цим викладач повинен постійно враховувати сучасні вимоги викладання. При цьому слід зауважити, що можна застосовувати такі методи:

- ✦ переконання (лекції, економічні бесіди, та диспути);
- ✦ вправи (режимні, навчально-практичні, спеціальні в розвитку економічних навичок);
- ✦ навчання (репродуктивні, проблемні та продуктивні методи навчання раціональній і гуманній економічній поведінці та дії);
- ✦ стимулювання (економічні змагання, заохочення, покарання);
- ✦ контроль та оцінка економічного виховання [6].

Із перелічених методів варто виділити стимулювання та мотивацію навчальної діяльності, адже вони відіграють важливу роль під час навчального процесу. Крім цього, до них належать методи формування пізнавальних інтересів і почуття обов'язку та відповідальності студентів у навчанні. Задля цього під час навчання створюються емоційно-моральні ситуації, ситуації цікавості, аналогії та навіть здивування, а також викладачем використовуються наукові та життєві тлумачення – як приклад економіки в побуті. Під час використання даних методів педагог застосовує яскраву, емоційну та навіть художньо оздоблену мову педагога, що захоплює слухачів і стимулює їх до навчальної діяльності. При цьому матеріал, який викладається, набагато краще засвоюється, адже викладач апелює не лише су-

ними фактами, що набагато гірше сприймається, ніж наведення прикладів із життя та використання своєї мови студентів. Викладач повинен, так би мовити, говорити зі студентами нарівні.

Ше одним дієвим методом стимулювання інтересу до навчання є застосування прийому пізнавальної ділової гри. Адже у грі, як загалом у житті, досвід і знання набуваються методом спроб і помилок. тому навчальна гра є формою навчання, в якій застосовується як частково-пошуковий, так і дослідницький методи навчання.

Будь-які ігри повинні містити такі основні етапи:

- ✦ вступна частина (мета ігрового заняття);
- ✦ підготовча частина (правила гри);
- ✦ гра (постановка завдань);
- ✦ аналіз результатів та підбиття підсумків [2].

Будувати ділові ігри можна по-різному – гравець може отримувати або точні інструкції, або лише приблизний перелік того, що йому доведеться зробити.

Викладач також повинен давати студентам можливість працювати самостійно, аби вони мали змогу оволодіти загальними прийомами організації гри, без сторонньої допомоги навчитися обирати пізнавальні задачі, а також обирати способи їх розв'язання, вносити корективи у власну роботу та намічати шляхи їх усунення в подальшій роботі. Адже якщо вони не будуть працювати самостійно, то звикнуть, що завжди хтось є на підхваті, хто допоможе, або ж підштовхне на правильну думку, а це не зовсім правильно. У дорослому житті під час роботи потрібно вміти працювати самостійно, без підказок і нагадувань.

При цьому слід зауважити, що найважливішою частиною навчального процесу з підготовки висококваліфікованих спеціалістів міжнародних економічних відносин є виробнича практика. Її завдання полягає в закріпленні теоретичних знань, які були здобуті в процесі навчання у виші, на основі безпосередньо глибокого вивчення досвіду роботи одного з підприємств, організацій або установ, на яких проходить практика студентів.

Під час практики студент має змогу вивчити технологію, економіку, організацію та управління виробництвом підприємства тощо. Даний метод є найважливішим тому, що студенти власними очима спостерігають процес роботи та бе-

руть у ньому участь. Недарма кажуть, що найголовніше – досвід роботи, а практика допомагає хоча б уявити, із чим у подальшому студентам доведеться мати справу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, професійна діяльність студента перш за все пов'язується з аналізом конкретного фактичного матеріалу, цифр, аналізу тощо. Але це лише поверхневий погляд на роботу економіста, а якщо заглиблюватися в суть, то професіонал – економіст міжнародних відносин має бачити за аналізованою інформацією людей, дії та конкретні події. Якщо студент, закінчуючи виш, не має цих якостей, то можна сказати, що й економіст з нього не вийшов.

У цілому мета економічної освіти полягає у формуванні сучасного економічного мислення в контексті поєднання пізнання упорядкування економічної дійсності та усвідомлення свого місця в ній. Адже системна співпраця з провідними міжнародними фінансовими організаціями вимагає вирішення багатьох ключових фінансово-економічних і соціальних проблем.

У зв'язку з цим особлива увага держави повинна приділятися вищій освіті, зокрема вивченню міжнародних економічних відносин, підготовці конкурентоспроможних спеціалістів з даної спеціальності. Задля реалізації цього мають реалізовуватися нові підходи до впровадження технологій дистанційного навчання в умовах кредитно-трансферної системи організації освітнього процесу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Колосова В. П. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. *Економіка України*. 2016. № 12. С. 61–71.
2. Гай О. М., Захарова Є. Ю. Інтерактивні методи викладання економічних дисциплін у вищих навчальних закладах в контексті забезпечення якості підготовки вітчизняних фахівців. *Наукові праці Кіровоградського національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. Вип. 27. С. 36–42 с.
3. Моргулець О. Б. Динаміка розвитку сфери послуг України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 11. С. 194–197 с. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/11-2015/45.pdf>
4. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку : монографія. Київ : КНЕУ, 2001. 227 с.

5. Теорія і методика викладання в вищій школі : конспект лекцій з навчальної дисципліни / укладач І. О. Казак. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/25125/1/Kazak_I.O.-Teor.i.metod.navch.VSh.Konspekt_leksii2018.pdf
6. Теслюк В. М., Якимовська А. В. Напрямки вдосконалення викладання економічних дисциплін. *Научные труды SWorld*. 2016. Т. 4. № 2. С. 15–20. URL: <https://sworld.education/konfer43/35.pdf>
7. Цебренько М. Інноваційна модель розвитку національної економіки України. *Збірник наукових праць ISEMV НАН України*. 2002. Вип. 36. С. 100–108.
8. Чинники і тренди економічного зростання в Україні : колективна монографія / М. І. Скрипниченко, С. О. Кораблін, Я. А. Жаліло та ін. Київ, 2018. 386 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/302.pdf>

REFERENCES

- Hai, O. M., and Zakharova, Ye. Yu. "Interaktyvni metody vykladannia ekonomichnykh dystsyplin u vyshchyykh navchalnykh zakladakh v konteksti zabezpechennia yakosti pidhotovky vitchyznianskykh fakhivtsiv" [Interactive Methods of Teaching of Economic Disciplines in Higher Educational Institutions in the Context of Ensuring the Quality of Training of National Specialists]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsionalnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, no. 27 (2015): 36-42.
- Kolosova, V. P. "Vplyv mizhnarodnykh finansovykh orhanizatsii na ekonomichni rozvytok krainy: pytannia teorii" [Influence of International Financial Organizations on Country's Economic Development: Theoretical Questions]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 12 (2016): 61-71.
- Morhulets, O. B. "Dynamika rozvytku sfery posluh Ukrainy" [Dynamics of Development of the Service Sector of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. 2015. <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/11-2015/45.pdf>
- Nalyvaiko, A. P. *Teoriia stratehii pidpriemstva. Suchasnyi stan ta napriamky rozvytku* [Theory of Enterprise Strategy. Current State and Directions of Development]. Kyiv: KNEU, 2001.
- Skrypnychenko, M. I. et al. "Chynnyky i trendy ekonomichnoho zrostannia v Ukraini" [Factors and Trends of Economic Growth in Ukraine]. <http://ief.org.ua/docs/mg/302.pdf>
- "Teoriia i metodyka vykladannia v vyshchii shkoli : konspekt leksii z navchalnoi dystsypliny" [Theory and Methods of Teaching in High School: A Synopsis of Lectures on the Subject]. Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho, 2018. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/25125/1/Kazak_I.O.-Teor.i.metod.navch.VSh.Konspekt_leksii2018.pdf
- Tesliuk, V. M., and Yakymovska, A. V. "Napriamky vdoskonalennia vykladannia ekonomichnykh dystsyplin" [Directions of Improving the Teaching of Economic Disciplines]. *Nauchnye trudy SWorld*. 2016. <https://sworld.education/konfer43/35.pdf>
- Tsebrnenko, M. "Innovatsiina model rozvytku natsionalnoi ekonomiky Ukrainy" [Innovative Model of Development of the National Economy of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats ISEMV NAN Ukrainy*, no. 36 (2002): 100-108.